

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 1 28. årgang 2013

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 1 28. årgang 2013

Redaktion og layout:
Eva Holm-Nielsen

Tryk: Nofoprint, Helsingør

ISSN 0903-3505

Udkommer 3 gange årligt
Stof til bladet sendes til Eva Holm-Nielsen

Medlemskab tegnes ved henvendelse til
Inge Elsø eller indbetaling på
Danske Bank reg.nr. 9570 0007044607
Pris: 150 kr, 100 kr pensionister og studerende

www.lfhk.dk

© Copyright
Hillerød Lokalhistoriske Forening

Indhold

ET OFFENTLIGT FRUENTIMMER 3
af *ASGER BERG*

STORMTROPPERNE'S INDTOG I HILLERØD 12
af *MOGENS HANSEN*

GENERALFORSAMLINGEN 2013 19

ARRANGEMENTER 20

Forside: Det gamle rådhus på Torvet set fra Slotsgade, ca.
1880 (udsnit). Bygningen, som var fra 1831, blev revet ned i
1887. Foto: Carl Rathsach. Hillerød Lokalhistoriske Arkiv.

Hillerød Lokalhistoriske Forening støttes af:
Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg - Dines
Jørgensen, Rådgivende ingeniører - Handelsbanken - Hillerød
Borgerstiftelse - Hillerød Industri- og Håndværkerforening -
Holte Vinlager, Hillerød - Nykredit - PricewaterhouseCoopers,
Hillerød - Ristorante La Perla - Ullerød SuperBrugs

BESTYRELSEN

Formand:
Asger Berg
Søren Kierkegaardsvej 1
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
asger.berg@mail.dk

Næstformand og kasserer:
Inge Elsø
Ørnevej 10
2970 Hørsholm
Tlf. 4586 6676
elsoe@email.dk

Sekretær:
Eva Holm-Nielsen
Søren Kierkegaardsvej 1
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
evamahoni@gmail.com

Henrik Selsø Sørensen
Bondehavevej 11
2880 Bagsværd
Tlf.: 4498 9220
selsoe@yahoo.com

Mona Petersen
Grønneager 21
3400 Hillerød
Tlf.: 4826 3365

Peter Schmaltz-Jørgensen
Helsingevej 37A
2830 Virum
Tlf. 4585 5957
schmaltz@webspeed.dk

LOKALHISTORISK ARKIV
Christiansgade 1
3400 Hillerød
Tlf. 7232 5884

Arkivet har åbent
Tirsdag 12.30-17
I. lørdag i måneden 10.30-14

ET OFFENTLIGT FRUENTIMMER

Fra begyndelsen af 1800-tallet regulerede politiet prostitution via en uofficiel praksis, der indebar, at de prostituerede lovligt kunne drive deres erhverv, hvis de regelmæssigt lod sig undersøge og behandle for eventuelle kønssygdomme. I praksis skulle en prostitueret kvinde lade sig indskrive som "offentligt fruentimmer" ved et bordel. Det uofficielle regulativ blev i 1863 ophøjet til lov, og ved straffeloven af 1866 blev det fastslået, at prostitution og rufferi var ulovligt, medmindre de prostituerede lod sig indskrive som offentlige fruentimmere. Det var politiet, der administrerede den offentlige prostitution, og som også vurderede, om arbejdet foregik lovligt eller ulovligt.

I København havde politidirektøren også efter 1863 straffemyndighed i disse sager. Det vil sige, at han kunne straffe de prostituerede med fængsel eller tvangsarbejde, hvis de overtrådte reglerne for prostitueredes adfærd i det offentlige rum. En del journaler og protokoller fra Københavns Politi fra denne tid findes stadig, og i denne artikel skal vi se på en kvindeskæbne med tilknytning til Hillerød.

Udgangspunktet har været Gitte Høstbo og Peter Wodskous cd fra 2008 med titlen OFFENTLIGE

FRUENTIMMERE 1833-1906. Den indeholder en database med kopier af 218 fotografier af kvinder, taget fra et stort fotoalbum, som er samlet af Københavns Politi i 1880. Endvidere indeholder cd'en et navneregister, udarbejdet ud fra de ca. 4000 bevarede sager fra Københavns Politi i perioden 1833-1906. Og en af sagerne drejer sig om Ane Birthe Kirstine Frederiksen eller Hoffmann, der oplyses at stamme fra Hillerød.

Hendes liv skal vi prøve at følge, så langt vi kan. Oplysningerne stammer fra offentlige arkiver, herunder Københavns Politis arkiver. Hvad hun selv har oplyst under forhør, er ikke altid fuldstændig pålideligt. Fx opgiver hun både Hillerød og Asminderød som sit fødested, og Hørsholm og Trinitatis i København som sit konfirmationsogn.

EN LOKAL PIGE

Ifølge kirkebøgerne blev hun født i Grønholt sogn den 10. april 1843 som datter af indsidder på Sørup Overdrev, Frederik Wilhelm Hofmann og hustru Hedevig født Pedersen. Forældrene var i begyndelsen af fyrrerne. Siden de blev gift i 1825, havde moderen fået

AF

ASGER BERG

et barn omtrent hvert andet år, og Kirstine var den yngste.

Faderen oplyses at være arbejdsmand, siden hønsekræmmer eller kludekræmmer. Familien boede som innsiddere, dvs. lejere, hos skiftende husmænd i Grønholt sogn. I 1831-1832 ser det ud til, at han har været borte, for moderen får en datter, Hedevig, om hvem der i kirkebogen står, at barnefa-

deren ikke er oplyst. I 1840 ses de ikke ved folketællingen, men i 1845 er familien for sidste gang at se i Sørup. Den yngste pige kaldes her Stine Frederiksen, 2 år gammel.

Familien synes derefter at være gået delvis i opløsning. Pigen Stine fortæller selv, at hun 4 år gammel kom i pleje hos sin storesøster Karen, der var gift med arbejdsmand Henrik Christian Brasen i København. I februar 1850 ses hun dog igen hos sine forældre, der selv er flyttet til København og bor i Springgade 37, sidehuset, 1. sal. Springgade var tidligere navn for det stykke af Pilestræde, der ligger mellem Landemærket og Møntergade. Stine kaldes nu Ane Birthe, 7 år, og faderens erhverv er anført som droskekusk. Nogle af de ældre børn er blevet tilbage i Nordsjælland: Stines 9-årige bror Frederik Wilhelm Hoffmann er kommet ud at tjene på en gård i Asminderød. Deres 12-årige bror, Ole Frederiksen, bor som almisselem på Hegnsholtgaarden i Grønholt.

Den 24. april 1857 ses hendes far at være afrejst fra Kongens Lyngby, måske sammen med sin kone og den nu 14-årige Stine. Den 12. maj 1857 er han tilgået Hørsholm Sogn, og nu bor de til leje i Anton Jensens hus i Rungsted. Den 4. oktober 1857 blev Stine konfirmeret i Hørsholm Kirke af sognepræst Topsøe. Det anføres ved konfirmationen, at hun pga. krampe er blevet undervist

hjemme, dvs. hos sine forældre, der nu omtales som indsiddere i Rungsted, Frederik Wilhelm Hoffmann, og hustru Hedevig Pedersdatter. Hendes opførsel og kundskaber betegnes med karakteren ”godt”.

Året efter er familien vendt tilbage til København. I afgangslisten ses, at Ane Birthe Kirstine Frederiksen forlod Hørsholm den 8. april 1858.

Allerede et par uger efter, den 21. april 1858, døde Stines mor. Senere samme år, den 10. oktober 1858, blev Stine - Ane Birthe Kirstine Frederiksen eller Hoffmann - indført som offentligt fruentimmer i Københavns Politis protokol. Hun var da 15 ½ år gammel.

PROSTITUERET

Fra 1862 kan vi følge hendes liv, i hvert fald til en vis grad, via politirapporter under Københavns 3. politiinspektorat. Den første rapport drejer sig om, at hun har fået en dom på 48 timer i fængsel på vand og brød, fordi hun var udeblevet fra den lægelige visitation. Da hun bliver løsladt lørdag den 22. februar, har hun slet intet tøj, fordi hun har pantsat de klæder, som hendes bordelværtinde havde lånt hende. Derfor sender politiet hende til Ladegården. I København er det stedet for fattigforsørgelse, hvis man ikke kan ernære sig selv.

Hun var altså nu blot at regne

for løsagtig, og umiddelbart så det svært ud for hende igen at blive ”offentligt fruentimmer” i et bordel, for ifølge politirapporten ville ”ingen anden vært eller værtinde betro hende det allermindste som følge af, at hun pantsætter og sælger alt, hvad hun kan få fat i.”

Fra Ladegården blev hun efter få dage sendt til Asminderød, som hun havde opgivet som sit fødested og dermed forsørgelsessted. Men allerede en måned efter indfandt hun sig hos Københavns politi for at melde sin ankomst og hente sin skudsmålsbog, som beroede dér. Ved en lægeundersøgelse den 31. marts 1862 blev hun befundet at være ”venerisk”, dvs. smittet med kønssygdommen syfilis. Efter en kort kur på Almindelig Hospital blev hun den 3. april udskrevet som helbredt.

HENDES EGEN HISTORIE

Ved et forhør hos politiet torsdag den 3. april 1862 fortalte hun lidt om sit liv: Begge hendes forældre var døde. Efter konfirmationstiden havde hun ernæret sig i 2 år ved løsagtighed, derefter været i tjeneste i 2 år i Randers, derefter været indlagt på Almindelig Hospital i København i 3 uger med ”en dårlig finger”, og derefter igen ernæret sig ved løsagtighed, indtil politiet sendte hende hjem til Nordsjælland. Her havde hun boet hos sin

Stine Hoffmann sandsynligvis fra slutningen af 1860'erne. Af portrættets bagside fremgår det, at det stammer fra fotografen Alvilda Rabrs Atelier på Vestervold, ved Sankt Peders Strades mølle. Gengivet med tilladelse fra Peter Wodskou og Genealogisk Forlag

tante, blegmand Johan Jacobsens kone i Sørup, der dog ikke kunne huse hende længere. Hun erklærede, at hun var taget retur til København for at søge tjeneste, og at hun, selv om hun ikke havde nogen penge, kunne bo hos sin svigerinde, slagtersvend Christian Hoffmanns kone, Adelgade No. 85 i bagstuen, indtil hun fik et tjenestested.

På den baggrund besluttede politiet dog igen at indskrive hende som offentligt fruentimmer, og man lod hende forstå, at hun skulle tage bopæl i et "offentligt hus" og møde til lægevisitation på de bestemte dage.

EN DATTER

Omkring 1863 synes Stine at have fået en datter. I hvert fald fortæller hun i 1867, at hun har en datter på 4 år, som er sat i pleje i Frederiksborg.

Et par år efter, den 27. juli 1865, figurerer hun igen i en politirapport, idet pantelåner Pleths kone, Ny Adelgade No. 7, anmelder hende for overlagt bedrageri. Årsagen er, at Stine nogen tid før havde fået udleveret 1 par guldøreringe, 1 en-tout-cas (en paraply/parasol), 1 silkenederdel, 1 broderet skørt, 1 andet skørt, 1 silkefrakke, 1 uldent sjal og 1 ulden nederdel. De to sidste klædningsstykker havde hun købt på afbetaling, det øvrige havde hun lejet. Siden var madam Pleth

blevet opmærksom på, at Stine straks havde pantsat det hele, og desuden at den bordelværtinde, i hvis hus i Farvergade No. 23 Stine holdt til, selv forsynede sine fruentimmer med klædningsstykker.

Den 30. juli 1865 forklarer Stine i et forhør, at hun ganske rigtigt har modtaget og pantsat disse ting rundt omkring for i alt 11 rigsdaler. Hun har givet de 8 rdl. til madam Pleth, men denne havde opfattet det som delvis afbetaling, og Stine må nu love at betale for indløsningen af genstandene for de sidste 3 rdl. plus renter, og madam Pleth erklærede sig tilfreds med dette plus 7 rdl. foruden renter. Dermed kom sagen ud af verden.

VASKEPIGE

Den 24. oktober 1866 blev Stine fritaget for lægevisitation som offentligt fruentimmer, fordi hun fik et ordinært arbejde. Det var hos madam H. Olsen, som havde en betydelig drift med vask i Adelgade No. 6, 1. sal. Stine blev ansat på månedsbasis og fik kost, logi og 16 mark om måneden. Hun blev installeret i et værelse på kvisten, og madam Olsen måtte love at give politiinspektoratet besked, hvis Stine skiftede plads eller forlod pladsen i utide.

Allerede et par uger efter var der problemer. Politibetjent nr. 39, Carl Ludvig Windekilde, meddeler

i et notat den 12. november: "Da det tidligere offentlige fruentimmer Ane Hoffmann, der tjener i Ny Adelgade No. 6, I. sal, hos madam Olsen, har et eget værelse på kvisten, var hun forleden nat gået til sengs med en droschekusk, men senere kom hendes kæreste, slagter-svend Christian Herget i værelset og traf dem begge sovendes. Følgen blev, at droschekusken måtte stå op af sengen, iføre sig sine klæder og forlade huset, hvorefter Herget gik til sengs med hende. Hun skal endvidere en aften have været inde i en port og lade sig overgramse af en

herre, som gav hende 2 rdl. herfor."

Samme dag anføres det i en rapport, at forskellige har meddelt politiet, at Ane Hoffmann lod sig se i danselokalerne om aftenen, og om dagen besøgte de kaffehuse, hvor de offentlige fruentimmer søger; og hun har i dag udskældt et sådant fruentimmer, Karoline Hansen, formentlig fordi denne skulle modtage besøg af hendes kæreste. Da hun i øvrigt i sin tjenestetid skal have anskaffet sig flere klædningsstykker, må det heraf formodes, at hun, som der siges, søger fortjeneste ved løsagtighed.

ERICHSENS SALON på hjørnet af Store og Lille Kannikestræde i København, hvor Stine fik tæsk af sin ekskæreste. Foto: Københavns Museum

Derfor blev hun tilsagt at møde for 3. politiinspektorat.

ATTER FORHØR

Den 14. november mødte hun op. Hun indrømmede enkelte gange at have været til dans i danselokalerne om aftenen, iført sine daglige klæder, da hun ikke havde andet; en enkelt gang også et kaffehus i Kanikestræde, og det var for at opsøge sin kæreste, slagtersvend Herget, og dér var der også offentlige fruentimmer til stede. Men med undtagelse af, at hun sagde: "Kommer man herved for at få fnat og lus?" fornærmede hun ingen af de dér tilstedeværende. I sin tjeneste har hun sit soveværelse i et kvistkammer, hvortil madam Olsens mand følger hende hver aften, når hun skal til sengs, og lukker hende ind, og hun nægter der at have modtaget besøg af hendes kæreste eller andre mandspersoner. Hun nægter, at hun driver løbsagtighed eller derved søger fortjeneste. Forhøret sluttede med en advarsel, idet hun af politiinspektør Carsten Petersen fik at vide, at hvis hun igen lod sig se i danselokalerne, ville hun uden videre på ny blive indført som offentligt fruentimmer.

Den 18. december 1866 fratrådte hun sin tjeneste i vaskeriet, og juleaftensdag blev hun anholdt. Hun var om formiddagen blevet antruffet i Helsingørsgade No. 13,

stuen, i København, og da hun blev bragt til inspektoratet, forklarede hun, at det var hendes hensigt at afgå juledag til sin bedstemoder, undertægtskone Ferdinand Petersen i Sørup ved Fredensborg og tage foreløbigt ophold hos hende. Hun tilføjede, at de 5 rdl. 3 mark 10 skilling, hun var i besiddelse af, havde hun fået tilsendt af sin broder, husmand Peder Olsen boende i Roland i Asminderød sogn. Hun blev undersøgt og erklæret fri for venerisk sygdom. Derefter fik hun lov til at gå, med pålæg om at melde sig, når hun returnerede til staden.

Nytårsaftensdag konstaterede politiet, at hun slet ikke var taget til Nordsjælland, men forblevet i København, og hun blev efter politiinspektørens ordre hensat under tilsyn til nærmere foranstaltning.

FATTIGFORSØRGELSE

Endnu en gang gik turen til fattigforsørgelse på Ladegården og et par dage senere hjemsendelse til Asminderød. Den 17. januar 1867 indfandt hun sig i på Birkekontoet i Fredensborg. Hun blev der adspurgt, om hun selv kunne forsørge sig, og efter at hun dertil havde erklæret, at det kunne hun godt, når hun blot måtte tage tilbage til København. Derpå blev hun sat på jernbanetoget og vendte samme dags aften tilbage til hovedstaden. Den 19. januar indfandt

hun sig hos Københavns politi og bad om at blive indskrevet som offentligt fruentimmer på ny, da hun som sådan ville kunne få logi i bordellet Farvergade No. 23. Hun blev underkastet lægevisitation og som ønsket indsat som offentligt fruentimmer.

ALFONSEN

Den 28. marts 1867 gik hun selv til politiet. Hun havde nu logi i Magstræde hos bordelværten Strandberg, og dagen i forvejen var hun blevet pryglet af sin tidligere kæreste i ERICHSENS SALON i Kannikestræde. Hun forklarede, at hun i 4 år havde været kæreste med slagtersvend Christian Herget, boende i Rosengaden No. 2, og i den tid havde hun både fødet og klædet ham, der næsten intet arbejde havde haft i løbet af den tid. Ved nytårstid havde hun hævet forbindelsen med ham, men indrømmede dog, at hun efter den tid, når han havde indfundet sig i hendes logi og plaget hende, havde givet ham penge, 2 à 3 mark ad gangen. Men da han i går eftermiddags igen kom op til hende og som sædvanlig plagede hende om penge, og hun ingen havde, skældte han hende ud og lovede, at når han traf hende igen, skulle han knække ribbenene i hende.

Videre forklarede hun, at da hun nu i aftes besøgte ERICHSENS

SALON, kom Herget farende løs på hende, der opholdt sig på balkonen. Han pryglede hende, idet han slog hende i øjnene, og da hun faldt om på gulvet, sparkede han hende på bagdelen. Da de vagthavende betjente kom til, holdt han dog op, men gav nu hende skylden, idet han dog lovede hende, at hun nok skulle få mere. Det var nu hendes anmodning til politiet, at de ville sørge for at fritage hende for Hergets plagerier, og navnlig, at der må blive givet ham tilhold om at afholde sig fra at trænge ind til hende i bordellet for fremtiden.

BESØG I HILLERØD

I december 1867 opstod der en ny sag. Sagen startede med, at en fuldmægtig Nielsen fra Frederiksborg fredag den 13. december henvendte sig til politiinspektør Petersen ved 3. politiinspektorat og besværede sig over gentagne gange at have været genstand for pengeafpresning fra Stine Hoffmanns side. Navnlig var han om torsdagen blevet afpresset 20 rdl., som hun, der i det øjemed havde indfundet sig på hans kontor i Frederiksborg, opgav at ville anvende til forsørgelse af en medbragt lille pige, som hun foregav at være frugten af et samleje, som fuldmægtig Nielsen for ca. 3 år siden havde haft med et ham ubekendt fruentimmer, som hun havde skaffet ham.

Samme dag blev hun anholdt i sit logi i Magstræde No. 19 hos Philipsen og sat i varetægtsarrest. Hun havde 20 rdl. på sig, som hun foregav at have fået for at vaske for en navngiven herre. Lørdag den 14. december afgav hun sin forklaring: Hun var i torsdags middag taget til Frederiksborg for at besøge sin 4 år gamle datter, i pleje hos hendes afdøde broders enke, Stine Petersen, der boede der. Men da hun syntes, det var kedeligt at gøre turen alene, bad hun madam Visby, der bor i Farvergade No. 20, om at gøre hende følgeskab.

Madam Visby var en kone på 49 år, født Ratzeburg og gift med snedkersvend Johan Visby. Hun havde dog ikke lyst til at tage til Frederiksborg, men da Stine så bad om i stedet at få et af børnene med, tilbød madam Visby, at hun måtte tage hendes 4 år gamle datter Dagmar med, født 29. oktober 1863. Det gjorde Stine så.

Da hun var i stor pengeforlegenhed, benyttede hun lejligheden til at henvende sig til fuldmægtig Nielsen, som hun kender nøje fra tidligere tid, da hun selv opholdt sig i Frederiksborg. Hun anmodede ham om at hjælpe sig med et pengelån af 20 rdl., som hun ville anvende til at indløse sit pantsatte tøj, og hun bad ved samme lejlighed Nielsen om, hvis det var ham muligt, da at forstrække hende med så mange penge, at hun og barn derfor kunne rejse til Ame-

rika. Efter nogen vægring og med en bemærkning om, at han ikke kunne undvære mere end 10 rdl., gav Nielsen hende de forlangte 20 rdl. Han lovede, at han ville komme her til staden i dag lørdag, og så ville han ved et besøg hos hende underrette hende om, hvor meget han ville yde hende til hjælp til Amerikarejsen. Da Stine dog tvivlede på, at Nielsen ville holde ord ved at komme til byen i dag, og da hun længtes efter at komme til at rejse, formanede hun en kone, der går til hånd hos hendes værtinde, til i går på hendes vegne at skrive et brev til Nielsen, hvor hun anmoder ham om et par hundrede daler til at iværksætte sin rejseplan.

Hun nægtede ved forhøret på det bestemteste at have båret sig ad, som fuldmægtig Nielsen påstod. Hun havde rigtignok madam Visbys lille pige med ved hånden under besøget hos Nielsen på hans kontor, men hun havde slet ikke udgivet barnet for at være frugten af det omtalte samleje, lige så lidt som hun i det hele taget havde truet ham i nogen retning, hverken under samtalen eller i brevet i går. Hun vedgik derimod at have udgivet madam Visbys pigebarn for at være sit eget barn, men hun havde ikke haft nogen egentlig grund, og hun sagde, at det var "sket hen i vejret". Hun tilføjede, at det fruentimmer, som hun for 3 år siden skaffede til Nielsen, og med hvem han havde samleje, var offentligt

fruentimmer Wilhelmine Bøttner, som hun dengang logerede sammen med i Farvergade No. 23.

Fuldmægtig Nielsen er uden tvivl Carl Christian Nielsen, fuldmægtig hos byfogeden på Torvet i Hillerød. Han var født i Køge i 1816. I oktober 1863 var han blevet enkemand, da hans hustru Emilie Bentsen, døde. I november 1864 blev han gift igen, med enken Ane Kirstine Find, født Jensen. Fuldmægtig Nielsen døde i Hillerød 27. november 1872.

Påstand stod imod påstand, og politiinspektør Petersen nøjedes med at indstille Stine til en straf på 4 dages fængsel på vand og brød, fordi hun uden tilladelse var taget fra København til Hillerød, som var en anden retskreds, og i øvrigt pga. hendes udviste utilbørlige forhold. Efter at være blevet løsladt fra arresten blev hun endnu en gang afgivet til fattigvæsenet og sendt ud på Ladegården.

Ligesom året før blev hun sendt fra Ladegården til sit forsørgelsessted, Asminderød, men torsdag den 16. januar fik politiet i København at vide, at hun var ankommet til byen igen, og at hun opholdt sig hos omtalte madam Visby i Farvergade No. 20. Her blev hun anholdt og taget med til politikammeret. Hun forklarede, at hun forlod Asminderød den 15. januar, fordi man ingen forsørgelseshjælp ville yde hende, og tog her til staden i den hensigt at ville henvende sig

til hr. politiinspektør Petersen med anmodning om atter at måtte blive indført som offentligt fruentimmer, og hvis dette ikke lykkedes hende, var det hendes agt at rejse videre til Odense, hvor hun kunne få logi i et offentligt hus. Politiinspektøren besluttede så, at hun skulle forblive i arresten til lørdag den 18. januar, hvor hun skulle rejse til Odense.

Dette forehavende kom der dog ikke noget ud af, for den 22. januar 1868 blev hun på ny indført som offentligt fruentimmer og fik sit kort til lægevisitationen med sædvanlig tilhold.

Hvad der siden blev af hende, ved vi ikke. Kilderne tier. Døde hun, blev hun gift og ændrede navn, eller rejste hun langt bort? Det var tre af de muligheder, en prostitueret kvinde dengang havde.

Det gamle rådhus på Torvet, hvor Stine Hoffmann med barn opsøgte fuldmægtig Carl Christian Nielsen på hans kontor. Foto: Carl Rathsach., ca. 1880. Hillerød Lokalhistoriske Arkiv

STORMTROPPERNES INDTOG I HILLERØD

AF
MOGENS
HANSEN

Søndag den 9. april 1933 blev Hillerød indtaget af ca. 300 unge mennesker, der tilhørte Konservativ Ungdoms (KU) såkaldte "stormtropper". Med vajende faner og musikledsaget march gennem byen, parade i slotsgården, politisk møde på hotel Leidersdorff og opvisning i eksercits på Trollesmindes marker satte stormtropperne denne forårssøndag deres markante præg på vores lille by. Var det mon et varsel? Man bliver næsten helt overtroisk ved tanken! For præcis syv år senere væltede nogle helt andre stormtropper ind over Danmark og indledte en periode, som eftertiden meget betegnende døbte "de fem forbandede år".

KU's stormtropper var et fascistisk inspireret korps iklædt ridestøvler, spidsbukser, grøn skjorte, skrærem og armbind. Deres hilsen var en oprakt højrearm. I nutidens eftertanke erindrer man sig uvilkårligt Goethe og Tasso's ord: "Man merkt die Absicht, und man ist verstimmt!" Men Danmark handlede! For tre døgn senere havde Rigsdagen vedtaget en lovgivning om uniformsforbud og mere politisk. Konservative og kommunister stemte imod.

Her er historien om begivenhederne før, under og efter episoden hin forårssøndag i Hillerød anno 1933.

OPTAKTEN

Europa var i 1930'erne præget af stigende økonomisk og politisk uro. Børskrakket på Wall Street i 1929 sendte chokbølger vidt omkring og kom til at påvirke de fleste europæiske lande med bl.a. stigende arbejdsløshed til følge. Ved årsskiftet 1932/33 var arbejdsløsheden i Danmark på ikke mindre end 43 %. I kølvandet på krisen oplevede man i store dele af Europa en styrkelse af fascistiske tendenser; et højreradikalt opbrud, som KU følte sig som en del af. Parlamentarismen havde i manges øjne spillet fallit. I et dansk perspektiv udgjorde især den nazistiske magtovertagelse i nabolandet Tyskland i 1933 en trussel mod vores demokrati. 1930'erne blev på mange måder en indædt kamp mellem de store "ismer": marxisme, socialisme, fascisme og kapitalisme.

Herhjemme polariseredes den politiske kamp især i form af en militarisering af de politiske ungdomsorganisationer (militarisering i betydningen brug af fysiske og psykologiske kampmidler). Danmarks Socialdemokratiske Ungdom, DSU, der var stiftet i 1920 i forbindelse med splittelsen mellem socialdemokrater og kommunister, var først med en uniformering. De var kendetegnet ved bl.a. deres blå

Ved paraden i Hillerød den 9. april 1933 viste Stormtropperne sig for første gang ikklædt den olivengrønne uniform. Her marcherer de taktfast ind i Staldgaden til Frederiksborg Slot. Foto fra KONSERVATIV UNGDOM nr. 8, 1933..

skjorter. Senere fulgte Danmarks Kommunistiske Ungdom, DKU, med brune skjorter og kasketter. Konservativ Ungdom var sidst i rækken, idet de først blev uniformeret i 1933. Venstre og Det Radikale Venstre hoppede aldrig på vognen.

Hvis man ser lidt på organisationernes slagsange fra dengang, får man et indtryk af stemningen blandt de unge. Socialdemokratiets husdigter, Oskar Hansen, skrev et prosadigt til DSU'erne med titlen "Frygt os!":

"Vi er den ungdom, der skal dø .../Men lad det ske i et forrygende slagsmål ..."

Det kommunistiske arbejderværns slagsang var en dansk version af komponisten Hanns Eislers "Der rote Wedding":

"Storm - storm - storm - storm .../ Snart står Kong Christian for tur .../Kammerater, byg barrikaden./ Er I til kampen klar" ..."

Til KU's stormtropper havde Knud Secher skrevet et hyldestdigt:

"Vor stræben er hellig,/og krænkes vor sag,/vi ved, at der kommer/ en oprejsnings dag./Vi trodser de røde,/vi kæmper for vort,/og løsnet i dag/hedder: hårdt imod hårdt!"

Det var imidlertid især DKU'ere og DSU'ere, der indgik i konfrontationer. Begge havde oprettet ordenskorps, henholdsvis de såkaldte *frontkæmpere* og det såkaldte *mødeværn*. Den 9. november 1932 kom det til et sammenstød mellem dem i Adelgade i København. Her blev den 20-årige bagersvend

Stormtroppernes
chef, ingeniør
Mogens Holbøll,
på talerstolen
ved protestmødet
mod uniforms-
forbudsloven.
KONSERVATIV
UNGDOM, 1.
maj 1933.

og DSU'er Verner Oscar Nielsen dræbt. Hændelsen oprørte befolkningen, og da der få måneder senere - ved Hitlers magtovertagelse i januar 1933 - opstod uro blandt det tyske mindretal i Sønderjylland, der ønskede en grænserevision, var der en stemning af ansændthed i den brede danske befolkning. Det er i denne kontekst vi skal vurdere det der skete i Hillerød den 9. april 1933 og i dagene umiddelbart efter.

BEGIVENHEDEN
Hillerøds lokale konservative avis, FREDERIKSBORG AMTSTIDENDE, berettede den 10. april begejstret og detaljeret om begivenheden over to spalter på forsiden: "Stormtropperne i Hillerød!

"Den konservative ungdom prægede fra først til sidst søndagens Hillerød. March gennem byen - besøg på slottet - samvær på "Leidersdorff" - og marchøvelser i omegnen."

Søndagen blev den konservative ungdoms! Derom kan der overhovedet ikke være tvivl. De grønne faner erobrede byen og stormtroppernes besøg blev en begivenhed, der ikke blot vil mindes længe, men give stødet til et konservativt agitationsarbejde blandt ungdommen, stærkere og kraftigere end nogensinde. Men lad os begynde ved begyndelsen:

MARCHEN GENNEM BYEN
Med toget 10.36 ankom stormtropperne - 300 mand høj - i 6 reserverede vogne, delvis i funklende nye uniformer - sorte benklæder og ridestøvler, grøn skjorte og støtterem - og efter en parade for den konservative ungdomsorganisations formand, cand. polit. Jack G. Westergaard, marcheredes gennem byen til Frederiksborg Slot. Med Dannebrog i spidsen, et fortrinligt trommeorkester og de 16 grønne KU-faner, virkede optoget virkelig imponerende. Der var orden og ensartethed i geledderne, taktfast fodslag - kort sagt alt det, der kendetegner et veldisciplineret korps. De unge KU-damer har deres egen stormtrop-afdeling og

den var smukt repræsenteret i går. På sin vej gennem den flagsmykkede by var processionen genstand for stor opmærksomhed; men det var jo også første gang KU viste sit ansigt på denne måde uden for København.

PÅ FREDERIKSBORG SLOT

Havde man ikke haft Frederiksborg, var stormtropperne måske næppe kommet til Hillerød, men vort skønne slot rummer i en overdådighed netop de minder om vort lands stolte og ærefulde historie, der må begejstre enhver ung, nationalt indstillet mand eller kvinde. Det var da også med stor interesse stormtropperne besøgte det nationalhistoriske museum, og der faldt mange lovord om dets vidunderlige kunstneriske og nationale rigdomme.

EN FESTLIG STUND

Ved 12½-tiden marcheredes gennem slottet til "Leidersdorff". I den store sal og på loggiaen var der dækket festlige borde, som fik madpakkernes indhold til at smage dobbelt godt. Et fortrinligt 9-mands orkester fra København-Frederiksberg KU under ledelse af stormtrop-orkesterets chef, hr. Ipsen, koncerterede under spisningen og hilstes gang på gang med bragende bifald. De, der vil

påstå, at dansk ungdom af anno 1933 ikke kan synge, skulle have deltaget i dette samvær. Vore smukke fædrelandssange, KUslagsangen "Unge mand, kend din tid" og stormtrop-sangen "Vældige riger - " blev sunget med en kraft og styrke; med en appel, som kun hundreder af unge friske stemmer formår at fremtrylle.

VELKOMMEN -!

Der blev mellem sangene holdt en række korte taler. Formanden for Hillerød KU, forretningsfører Gedde, bød stormtropperne velkommen til Hillerød. I lærte os ved landstingsvalget, hvorledes vi skulle tage fat, og I lærer os nu, at den tid er forbi, hvor konservatismen skal gå stille med dørene (stærkt bifald).

SEJRENS UNGDOM

Hillerød konservative vælgerforenings formand, redaktør K. Bøgholm, slog i en indledende tale, der hilstes med minutlangt bifald, fast, at KU må være *sejrens ungdom*. Lyder der råb, der truer vor grænse, da svarer vi: vi er rede til at forsvare vor grænse (langvarigt bifald). Stormtropperne skal føre konservatismens forårsstorm ud over landet, der skal bringe os sejren (fornytt bifald).

I ER UNGE I EN STOR TID

En ny sang "Stormtropperne marcherer - " blev sunget og så talte folketingsmand Ole Bjørn Kraft, der som medlem af rigsdagsgruppen hilste stormtrop-folkene i deres nye uniform. Vi vil kæmpe mod alt, der opløser staten og nationen. Vor bevægelse er udtryk for et ideal, der er vågnet i den danske ungdom på ny: forståelsen af, at det, tiden har brug for, er et fælles arbejde for det, hvis vel går over alt: nationen, fædrelandet (voldsomt bifald). Vor bevægelse vil udvikle sig på danske væsens grund og vore modstandere vil opleve at se den konservative politik dybt rodfæstet i vort folk med det mål at gøre dets fremtid lige så stor, lige så glørværdig, som dets fortid (hør!). I er bleven unge i en stor tid, i en farefuld tid, i en tid, der kræver fasthed, autoritet og en målbevidst ledelse af vort folk. At gennemgløde den danske ungdom for disse i bedste forstand konservative krav, er eders store værk (stormende bifald).

SVENSKE OG DANSKE TALER

Så talte formanden for den konservative ungdoms landsorganisation, cand. polit. Jack G. Westergaard, der under bragende bifald hyldede stormtropperne som udtryk for den konservative ungdoms vilje til at arbejde for idealerne og fædrelandet.

En svensk gæst, hr. Böss fra Limhamn, der var iført de unge konservative skåningers smukke uniform, talte under stærkt bifald for dansk-svensk samarbejde.

Stormtrop-chefen, ingeniør Holbøll, takkede hovedstadens kommunale vælgerforening, der var vært ved udflugten, og alle, der havde medvirket til at gøre udflugten så glimrende. Under en bifaldsstorm, der fik loftet til at ryste, meddelte stormtrop-chefen, at Ole Bjørn Kraft som den første af partiets rigsdagsmænd var indtrådt i stormtropperne.

MARCHØVELSER

Efter en god times forløb var samværet på "Leidersdorff" slut og stormtrop-kolonnerne tog opstilling på Markedspladsen. Der marcheredes et par kilometer ud ad landevejen og en stor græsmark i byens nærhed var i de følgende timer centrum for en række marchøvelser o.l.

Ved 3½-tiden marcheredes atter mod byen og ruten blev lagt gennem Slangerupsgade, Slotsgade, Torvet, Helsingørsgade, Alleen, Langesvej til banen. Det imponerende tog vakte om muligt endnu større opmærksomhed end om formiddagen, og da stormtropperne dampede af med 16.32, var det med bevidstheden om, at det ikke blot havde været en glimrende dag, men at KU's farver ikke var vist forgæves i Hillerød."

KONSEKVENSERNE

Den 12. april 1933 vedtog Rigsdagen LOV OM FORBUD MOD AT BÆRE UNIFORM M. V. (hvor kommunister og konservative stemte imod):

§ 1.

Det er forbudt at bære uniform eller beklædningsgenstande, der kan sidestilles hermed. Ligeledes er det forbudt at bære uniformsdele, armbind eller andre lignende iøjnefaldende tegn, der viser, at bæreren hører til en politisk organisation.

Forbudet i 1. stk. gælder ikke for de til hæren og flåden hørende personer og statens, kommunernes og koncessionerede virksomheders tjenestemænd med hensyn til de for dem normerede uniformer, eller for personer, ansatte i det private erhverv, med gensyn til uniform, der er udleveret dem til brug under deres arbejde, eller for elever på kostskoler, opdragelsesanstalter eller lignende med hensyn til den for dem foreskrevne uniform.

...

Børn under 14 år, der er medlemmer af idrætsforeninger og lignende sammenslutninger, kan bære den for den pågældende sammenslutning fastsatte beklædning; denne kan tillige bæres af lederen i sammenslutningen."...

Det hed i motiverne til regeringens lovforslag: "Det er i den senere tid blevet almindeligt, at politiske partier organiserer agitationsafdelinger, hvis medlemmer iklædes uniform, således at det må forudses, at der under valgkampagner og andre situationer, der sætter sindene i bevægelse, kan finde uroligheder sted som følge af sammenstød mellem uniformerede

medlemmer af de forskellige afdelinger."

Det er den almindelige antagelse blandt historikere, at justitsminister Zahles forslag om uniformsforbud den 11. april 1933 dog ikke direkte skal søges i KU stormtroppernes uniformspremiere i Hillerød - om end begivenheden kan have medvirket til regeringens resolute indgreb - men derimod først og fremmest i den såkaldte "Osterstorm" eller "Påskeblæst", der var rettet mod det tyske mindretal i Sønderjylland.

Denne tyske propagandaaktion indledtes den 24. marts, da formanden for "Schleswig-Holsteiner Bund", Landrat og senere overborgmester i Flensborg, dr. Wilhelm Sieverts, ved en tale i Rendsburg - båret på en bølge af begejstring efter Hitlers magtovertagelse den 30. januar - rettede et

De konservatives partiformand, folketingsmand Christmas Møller, besøger pinsedag 1933 en uddannelseslejr i Rungsted for Stormtroppernes førere og andre særlig interesserede. På billedet inspicerer han sammen med lejrchefen Carsten Raft paraden. KONSERVATIV UNGDOM, 1. juli 1933.

voldsomt angreb på den danske stat og krævede Nordslesvig tilbage.

Talen blev fulgt op af den nazistiske pastor Johann Leopold Peberkorn fra Viöl ved Husum, som den 5. april i en tordentale i Eckernförde krævede Sønderjylland indlemmet i Slesvig-Holsten.

Begivenhederne kulminerede da kappeklædte tyske nationalsocialister den 9. april sneg sig over grænsen, for på det tyske mindretals højborg og mødested, Knivsbjerg mellem Haderslev og Aabenraa, at smide kapperne og fremstå i fuld uniform. På Knivsbjergmødet blev der enstemmigt vedtaget en resolution, der krævede Sønderjyllands indlemmelse i Nazityskland.

For den antagelse, at det var disse begivenheder i Sønderjylland,

der udløste uniformsforbudet, taler det faktum, at Rigsdagen samtidig med loven om uniformsforbud vedtog at forstærke politistyrken i Sønderjylland med 100 mand.

Loven om uniformsforbud bevirkede i øvrigt - muligvis utilsigtet - at også fx spejdere og FDF'ere blev ramt. Allerede den 28. april 1934 blev lovens aldersgrænse derfor ændret til 16 år, og ved en yderligere lovrevision den 20. december 1934 blev det fastlagt, at forbudet ikke gjaldt for bestående spejderorganisationer og Frivilligt Drenges Forbund.

Først med afslutningen af Anden Verdenskrig fremkom i vor vestlige verden et paradigmeskifte med altovervejende konsensus om, at demokrati og parlamentarisme var den ideale stræben.

Kilder:

FREDERIKSBORG AMTSTIDENDE, 12. april 1933.

Erik Jensen, MELLEM DEMOKRATI OG FASCISME. Træk af Konservativ Ungdoms organisatoriske og ideologiske nyorientering 1932-34. Odense Universitetsforlag 1983.

Henning Koch, DEMOKRATI SLÅ TIL! Statslig nødret, ordenspoliti og frihedsrettigheder 1932-1945. Kbh. 1994.

GENERALFORSAMLINGEN 2013

Foreningens ordinære generalforsamling blev afholdt den 5. marts 2013 i Kedelhuset.

Til bestyrelsen var der genvalg af Mona Petersen og Eva Holm-Nielsen og nyvalg til Peter Schmaltz-Jørgensen. Genvalg af suppleant Aase Hansen og nyvalg til Mogens Hansen. Derudover indgår Asger Berg, Inge Elsøe og Henrik Selsøe Sørensen i bestyrelsen. Poul Bønsøe og Carsten Nejt Jensen blev genvalgt til henholdsvis revisor og revisorsuppleant.

Foreningen har afholdt 6 ARRANGEMENTER: Lennart Weber fortalte om sit arbejde med bogen om Rathsach. Ivar Berg-Sørensen fortalte om sit arbejde med bogen "FIF Hillerød Atletik i 100 år". Mona Petersen havde en velbesøgt rundvisning på Nyhuse Kirkegård. Reception i anledning af udgivelsen af filmen HILLERØD 2000 på dvd. På kulturnatten gentog Mona Petersen sin kirkegårdsvandring, Asger Berg sang gamle Hillerød-sange på Folkemuseet (LOKALHISTORISK SAMVIRKE) og holdt et foredrag om gade- og vejnavne i Hillerød. Den 31. oktober holdt Henrik Selsøe Sørensen sit foredrag om postkortets historie med særligt henblik på Hillerød (samarbejde med LOKALHISTORISK SAMVIRKE), og Asger Berg gentog sit foredrag

om Hillerøds gade og vejnavne.

MEDLEMSBLADET udkom 3 gange med artikler om ferieborn hos slotsforvalter Hammelev omkring 1880, Verner Sylvest Andersens erindringer fra asylet i Bakkegade, besættelsestidens lokale illegale blade, kejser Wilhelm 2.s besøg i Hillerød i 1907, Hillerøds første postkort, Helge Knak Jepsens erindringer om tiden på Hillerød Politigård og en artikel om Hillerøds hundeprotokol i 1800-tallet.

HILLERØD-KALENDEREN udkom som sædvanlig op til jul, og vi valgte at gentage ideen med at vise fotografier fra byen før-og-nu.

ÅRETS HUS blev kåret for 26. gang. Det blev Sophienborgskolen. I sin beretning meddelte formanden Asger Berg, at Nykredit har trukket sig som sponsor for arrangementet, fordi Nykredit fremover vil profilere sig mere som bank end realkreditinstitution. Da vores konsulent gennem flere år, arkitekt Jørgen Groth, også ønskede at stoppe, har bestyrelsen besluttet, at ÅRETS HUS ikke skal fortsætte i foreningens regi i 2013.

Kontingentet for 2013 er uændret 150 kr., dog 100 kr. for pensionister og studerende.

Bestyrelsens beretning kan i sin helhed læses på foreningens hjemmeside: www.lfhk.dk

PETER ELFELT

- FRA HILLERØD TIL HOFFET

Lennart Weber fortæller om arbejdet med sin bog
om drengen Peter, der voksede op i jævne kår i Bakkegade
og endte som fotograf for kongehuset.

Onsdag den 10. april 2013, kl. 19.00.

Kedelhuset, Fredensvej 12 B.

Gratis adgang

FOLK LANGS SLOTSSØENS BRED

Sejltur med den lille færge.

Asger Berg fortæller om folk, der har boet ved søen.

Onsdag den 22. maj, kl. 19.00-ca. 21. 30.

Mødested og slutsted: anløbsbroen ved Torvet.

Kun for medlemmer (med én ledsager).

Begrænset deltagerantal.

Pladsbestilling på telefon 48 26 46 89

fra onsdag den 15. maj til fredag den 17. maj,

mellem kl. 9.00 og 12.00

Pris 40 kr.